

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Рачинський Олександр Васильович

*молодший науковий співробітник науково-дослідної частини,
Хмельницький національний університет*

Обравши шлях євроінтеграції, Україна поставила вітчизняні підприємства перед непростим вибором. З одного боку, з'являється можливість виходу на нові ринки і отримання більшого доходу та прибутку. З іншого, для подолання бар'єрів входу на європейський ринок не з сировинними ресурсами, а конкурентною продукцією часто необхідні додаткові інвестиції [2].

Досвід українських підприємств, які вже експортують свої товари чи послуги в країни ЄС, свідчить про те, що цей ринок має свої особливості і бар'єри. Їх потрібно враховувати тим підприємствам, які орієнтовані на створення конкурентоспроможної інноваційної продукції для європейського ринку. Не дивлячись на те, що це єдиний внутрішній ринок, для продукції окремих галузей промисловості можуть існувати додаткові вимоги на рівні окремих країн. Прикладом може служити продукція фармацевтичної галузі або машинобудування, де додатково до загальноєвропейських стандартів можуть застосовуватися національні норми щодо встановлення обладнання, безпеки праці або екологічні вимоги.

Якщо питання якості та безпеки давно є на порядку денному, то увага до екологічних характеристик продукції набула неабияких масштабів за останні роки. Європейська комісія та інші європейські та національні регуляторні установи встановили жорсткі вимоги щодо впливу промислової продукції на довкілля. На рівні ЄС впроваджується програма "Green Deal", метою якої є досягнення ефективної конкурентоспроможної економіки, що базується на суттєвому зменшенні парникових викидів, економічному зростанні, відокремленому від використання ресурсів, та досягненні кліматичної нейтральності [4]. Все більше підприємств декларує свою відданість принципам сталого розвитку, а інноваційна діяльність спрямована на пошук нових екологічних матеріалів, нових рішень щодо ефективної утилізації використаної продукції, пошук заміників одноразової продукції на продукцію багаторазового довготривалого використання, пошук дієвих способів енергозбереження тощо.

Іншою особливістю європейського ринку є те, що країни ЄС мають тісні економічні зв'язки з такими сильними гравцями як США та Китай. На додачу, ще й Великобританія залишається важливим стратегічним партнером, не дивлячись на Brexit. І мова йде не лише про експорт-імпорт готової продукції, але й бізнес-моделі, в яких одна з ланок розташована за межами ЄС, що дозволяє отримувати довгострокову конкурентну перевагу за рахунок економії на виробничих та логістичних витратах та доступу до експертних знань.

Також потрібно враховувати суттєву підтримку європейських підприємств з боку Європейської комісії та національних і місцевих урядів у формі субсидій та різного роду програм. Сюди входять заходи підтримки підприємств окремих галузей, а також програми підтримки малих і середніх підприємств, включаючи індивідуальне підприємництво. При цьому особливо стимулюється «розумна» та «зелена» діяльність підприємств.

Однією з ключових галузей, в якій країни ЄС утримують конкурентні позиції на глобальному ринку, є машинобудування. Тут випускають обладнання для різних галузей промисловості, включаючи енергетичний сектор, будівельний, сільськогосподарський, виробництво автомобілів, авіації та космічної галузі. При цьому машинобудування в ЄС відрізняється високим рівнем автоматизації, використання найбільш сучасних технологій, багато підприємств вже перейшли на систему Індустрія 4.0 [3], яка передбачає впровадження технологій на основі штучного інтелекту, створення так званих «розумних» виробництв з мінімальним втручанням людини, а окремих виробничих процесів взагалі з повною автоматизацією.

Враховуючи вище сказане, вітчизняним виробничим підприємствам при плануванні власної інноваційно-інвестиційної діяльності варто враховувати особливості європейського ринку, а також передумови, що склалися на сьогоднішній день в Україні. Зокрема, можна виділити ряд факторів та тенденцій, що створюють особливі умови функціонування підприємств в Україні:

1) Трудові ресурси. З одного боку, вартість трудових ресурсів в Україні залишається однією з найнижчих у Європі. Водночас із початком війни українські підприємства зіткнулися з гострою нестачею кадрів на всіх рівнях організаційної структури. Особливо це відчутно у сферах, що потребують створення інноваційної продукції, адже для цього необхідно залучати висококваліфікований персонал, який часто має унікальне поєднання знань, умінь і навичок, дефіцитне для ринку праці. В умовах, коли значна частина таких фахівців наразі проживає і працює в країнах із кращими умовами праці, конкурентна оплата набуває вирішального значення для їхнього повернення або залучення. Це, своєю чергою, потребує додаткових інвестицій з боку підприємств.

2)Фінансові ресурси. Науково-дослідні роботи є ризиковими і часто потребують суттєвих інвестицій. Якщо в ЄС підприємства можуть покладатися на банківське кредитування, залучення інвестицій з інвестиційних фондів, індивідуальних інвесторів, більших за розміром компаній, в Україні всі ці інструменти є менш доступними через нестабільну політичну та економічну ситуацію в країні. Тому вартими уваги мають стати програма Horizon Europe, EU Chips Act, підтримка експортної діяльності підприємств в рамках державних, регіональних та місцевих програм, а також проєктів розвитку, що реалізуються міжнародними організаціями та фінансовими установами. В умовах обмеженого доступу до традиційних джерел фінансування актуальним залишається також пошук і впровадження інноваційних бізнес-моделей, здатних оптимізувати фінансові потоки та забезпечити сталий розвиток підприємства.

3)Інфраструктура. Конкурентоспроможність підприємства суттєво залежить від наявності та якості інфраструктури. В умовах, коли Україна зазнала значних руйнувань унаслідок бойових дій, швидкість відновлення та одночасної модернізації промислової, логістичної та енергетичної інфраструктури матиме вирішальне значення для ефективної роботи підприємств. Розвинена інфраструктура забезпечує надійні канали постачання, доступ до ресурсів, зниження витрат і сприяє залученню інвестицій. Без належної інфраструктурної підтримки навіть найбільш інноваційні підприємства можуть втратити конкурентні переваги як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Саме тому питання географічного розміщення виробничих потужностей та логістичних центрів може мати вирішальне значення в забезпеченні безперервної успішної діяльності підприємства.

4)Вплив на довкілля. Як зазначалося вище, підприємства, що планують вихід на європейський ринок, уже не можуть ігнорувати питання впливу на довкілля та повинні враховувати цей аспект під час розробки інноваційної стратегії [1]. Використання безпечних матеріалів, які підлягають утилізації після використання, а також впровадження енергоефективних технологій належать до найпріоритетніших напрямів діяльності. Такий підхід дозволить не лише забезпечити відповідність технічним вимогам ЄС, але й фактично інвестувати в репутацію підприємства, як екологічно відповідального суб'єкта, що поділяє принципи сталого розвитку.

5)Законодавчі зміни. Євроінтеграція передбачає впровадження низки реформ і суттєвих змін, які, як очікується, наблизять Україну до цінностей та стандартів країн ЄС. Ці трансформації можуть охоплювати всі підприємства в країні – незалежно від їхнього розміру, галузі діяльності чи участі в експортно-імпорتنих операціях. У зв'язку з цим, під час планування інноваційно-інвестиційної діяльності вітчизняним

підприємствам слід враховувати, що навіть за відсутності рішення про вихід з інноваційним продуктом на ринок ЄС, дотримання європейських норм і стандартів може стати необхідною умовою для забезпечення стабільного функціонування на внутрішньому ринку в майбутньому.

Отже, інноваційно-інвестиційна діяльність підприємства завжди вимагала професійного стратегічного бачення, ретельного планування, залучення додаткових ресурсів і вміння враховувати ризики, що пов'язані зі створенням інноваційної продукції. Водночас, процеси євроінтеграції очікувано змінюють умови функціонування підприємств в Україні і висувають нові вимоги до якості їх продукції. Для підприємств, що дбають про свій розвиток і зростання не лише на вітчизняному ринку, але й загальноєвропейському, врахування нових правил гри є обов'язковою умовою успіху.

Список використаних джерел:

1. Востряков О.В., Степура Д.Ф. Виклики в управлінні промисловими підприємствами в контексті декарбонізації та євроінтеграції. *Стратегія економічного розвитку України*, 2024. Вип. 55. С. 160–173. DOI: <https://doi.org/10.33111/sedu.2024.55.160.173>
2. Собкевич О. Перспективи модернізаційних зрушень у промисловості України в процесі євроінтеграції. *Національний інститут стратегічних досліджень*. 2023. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/perspektyvy-modernizatsiynykh-zrushen-u-promyslovosti-ukrayiny-v-protsehi>
3. Шпак Н.О., Кісь С.Ю. (2024). Формування стратегій розвитку «розумних підприємств» в умовах індустрії 4.0. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2024. Вип. 5 (14). С. 166–171. DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.14-26>
4. European Commission. The European Green Deal. Striving to be the first climate-neutral continent. 2019. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en